

Estland, Lettland, Litauen och Polen – hot eller möjlighet för svenska företag?

ERIK ZSIGA

NOVEMBER, 2005

250 företagsledares syn på att driva företag
i Sverige och i dessa länder

Innehåll

FÖRORD	2
INLEDNING	3
FRÄMST TILLVERKNINGSFÖRETAG ÄR PÅ PLATS I POLEN OCH BALTIKUM	4
FÅ ANSTÄLLDA OCH BEGRÄNSAD OMSÄTTNING	4
NYSATSNINGAR SNARARE ÄN UTFLYTTNING	4
LÄGRE KOSTNADER OCH MARKNADSPOTENTIAL FÄLLER AVGÖRANDET	5
SJU AV TIO SER BÄTTRE MÖJLIGHETER ATT VÄXA I POLEN OCH BALTIKUM	5
ÅTTA AV TIO PLANERAR FORTSATT UTLANDSEXPANSION INOM TVÅ ÅR	6
UTLANDSETABLERINGEN SÄKRAR FORTSATT VERKSAMHET I SVERIGE	8
DET KRÄVS POLITISKA FÖRÄNDRINGAR FÖR FLER JOBB I PRIVAT SEKTOR	9
FYRA RÖSTER FRÅN FÖRETAG PÅ PLATS	10
VAD FÅR DETTA FÖR KONSEKVENSER FÖR SVERIGE?	15
BILAGA, ÖPPNA SVAR FRÅN TEMOUNDERSÖKNING	18

FÖRORD

Spelar det någon roll för Sverige vilka villkor som gäller för att driva företag i andra länder? Frågan kan tyckas irrelevant men det är den inte. Vi lever idag i en transparent värld. En värld där det är lätt att jämföra villkoren för att driva företag i olika länder. En värld där transporter och teknik gör att avstånden krymper. På andra sidan Östersjön sker det en mycket snabb utveckling. För 15 år sedan fanns inte Estland, Lettland och Litauen som självständiga stater på kartan. Polen var präglad av många års kommunistisk regim. Idag är detta självständiga stater, medlemmar av EU och med en snabbt växande ekonomi. Länder som är högtintressanta ur många aspekter. Visst spelar det roll för Sverige hur villkoren för företagandet ser ut 30 mil från Stockholm.

Svenskt Näringsliv har gett Temo i uppdrag att genomföra en undersökning bland svenska företag som också har verksamhet i Estland, Lettland, Litauen eller Polen. Vi ville veta varför de har valt att etablera sig där och vad som är de viktigaste skillnaderna när det gäller att verka som företagare i dessa länder jämfört med i Sverige. Resultatet av undersökningen visar att det är viktigt för Sverige som land att ägna sig åt omvärldsbevakning. Företagen och de som funderar på att starta företag jämför villkoren, då måste också de politiska beslutsfattarna göra detta. Ett land som avstår från att ta hänsyn till hur omvärlden ser ut riskerar att hamna i en situation där globaliseringen blir ett hot för det landets ekonomi och framtidsutsikter. Såväl företag som nya företagsetableringar och jobb riskerar att gå förlorade.

Under 100 år, fram till 1970 var Sverige ett av världens snabbast växande länder. Många av de företag som idag är världsberömda svenska företag etablerades då. Våra företag har varit och är alltjämt internationellt framgångsrika. Den ökade globalisering som vi nu är mitt uppe i innebär stora möjligheter. Om Sverige och företagen har förmåga att ta tillvara den på rätt sätt så kan nya jobb skapas och befintliga jobb säkras.

De svar som företagen har lämnat på den öppna frågan ”Vilken förändring eller åtgärd anser du viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige?” borde alla politiska beslutsfattare läsa. Hur det politiska systemet hanterar de frågeställningar som kommer upp här avgör om globaliseringen blir ett hot eller en möjlighet för Sverige och svenska företag.

Erik Zsiga har skrivit rapporten och genomfört företagsintervjuerna.

Ulla Hamilton
Kommunikationschef

INLEDNING

Sedan järnridån föll för 16 år sedan har en ny och dynamisk ekonomisk arena vuxit fram i Sveriges omedelbara närhet. Från Stettin vid Östersjön till Trieste i Adriatiska havet blomstrar nu tvärs över kontinenten i stället ett bälte av näringspolitisk experimentlusta och ekonomisk tillväxt. Skattepolitiken liberaliseras, arbetsrätten omvärderas och byråkratin förenklas. Ännu återstår mycket att göra, men initiativförmågan och reformviljan hos politikerna i dessa länder är imponerande. Ett talande exempel är att nio europeiska länder i det tidigare kommunistblocket redan har infört plattskattesystem.

För svenskt vidkommande är utvecklingen i det näraliggande Polen och Baltikum förmodligen allra viktigast. Det är en utveckling som har öppnat många möjligheter för svenska företag. Men det är också en utveckling som – om inte våra politiker höjer blicken och vågar lära sig av den – på sikt kan hota svenskt välstånd. När svenska företag expanderar i dessa länder skapar detta givetvis starkare och mer framgångsrika företag som på så sätt kan växa även här hemma. Men den direkta effekten är färre jobb och förlorade skatteinkomster. De välfärdsförluster som detta innebär hade givetvis till viss del kunnat undvikas om svensk näringspolitik varit mer tids- och omvärldsanpassad. Internationalisering har en poäng i sig och svenska företag kommer och bör alltid ha en omfattande verksamhet i det nära och fjärran utlandet. Med en ansvarsfullare politik hade behovet dock inte varit lika stort att flytta verksamheten från Sverige.

I denna rapport tittar Svenskt Näringsliv närmare på svenska företags aktiviteter i just Polen och Baltikum. Rapporten består en kvantitativ respektive en kvalitativ del.

För det första sammanfattas och analyseras den undersökning som Temo på uppdrag av Svenskt Näringsliv har genomfört bland svenska företag med verksamhet i Polen och Baltikum. I både öppna frågor och frågor med fasta svarsalternativ har 250 företagsledare i telefonintervjuer fått beskriva bakgrund, karaktär och framtidsplaner för företagets verksamhet i dessa länder. Av företagen var 87 stycken verksamma i Polen, 99 i Estland, 41 i Lettland och 23 i Litauen. Kontaktuppgifterna var inköpta från Svenska Exporrådet i respektive land efter kriteriet samtliga svenskägda företag i landet, och utifrån detta gjordes ett slumpmässigt urval. Undersökningen genomfördes under perioden 22-31 augusti 2005.

För det andra återges fyra mer ingående intervjuer med ledare för företag med verksamhet i Polen och Baltikum. De tillfrågas om hur denna verksamhet ser ut, hur de resonerar kring den och vilka slutsatser de drar av erfarenheterna från regionen. Dessa intervjuer har genomförts efter att den statistiska undersökningen blev klar, och har alltså inget samband med denna.

I ett avslutande avsnitt diskuteras vad undersökningens resultat ställer för krav på svenska politiker. Vad måste göras för att möta denna utveckling?

FRÄMST TILLVERKNINGSFÖRETAG ÄR PÅ PLATS I POLEN OCH BALTIKUM

Undersökningen visar att framför allt svenska tillverkningsföretag har förlagt verksamhet till Polen och Baltikum. 54 procent betecknar sig själva som sådana, medan 34 procent ser sig som service- eller tjänsteföretag och 12 procent som någonting annat.

Närvaron är tämligen jämnt fördelad över små-, medel- och storföretag. 17 procent av företagen har färre än 10 anställda, 23 procent har 10-49 anställda och 25 procent har 50-199 anställda hemma i Sverige. Företag med fler än 200 anställda uppgår till 35 procent. I Lettland och ännu mer i Estland närvarar framför allt småföretag, medan de med verksamhet i Polen och Litauen tenderar att vara större. Man kan grovt säga att hälften av företagen med närvaro i Lettland och Estland har färre än 50 anställda i Sverige, medan hälften av dem med närvaro i Polen och Litauen har över 200 anställda här hemma.

FÅ ANSTÄLLDA OCH BEGRÄNSAD OMSÄTTNING

De dotterbolag som de svenska företagen äger i den studerade regionen är däremot i allmänhet mindre. 64 procent har färre än 50 anställda medan bara 13 procent har 200 anställda eller fler. Generellt sett är företagen i Polen något större. Där har bara 50 procent av företagen färre än 50 anställda, medan 24 procent har fler än 200.

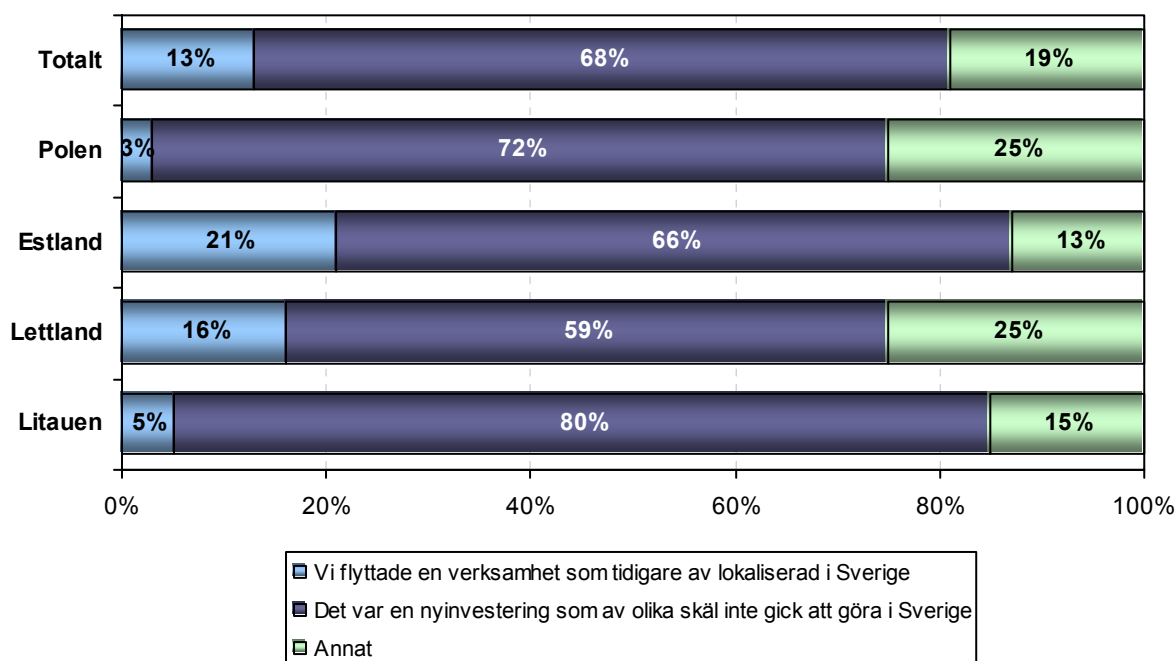
I 68 procent av fallen understiger dotterbolagens årsomsättning 50 miljoner kronor. Även i detta avseende drar Polen upp genomsnittstorleken, eftersom 50 procent av företagen där har en årsomsättning på 50 miljoner kronor eller mer.

Vanligast är – det gäller i 79 procent av fallen – att företagen äger endast ett dotterbolag i de aktuella länderna. I 13 procent av fallen ägs två dotterbolag och i 8 procent tre eller fler sådana. Att äga två eller fler företag är något vanligare i Polen där andelen är 30 procent.

NYSATSNINGAR SNARARE ÄN UTFLYTTNING

Företagen uppger att expansionen i sju fall av tio innebar nyinvesteringar som av olika skäl inte gick att genomföra i Sverige, medan de i drygt ett fall av tio flyttade befintlig verksamhet. Det är alltså tydligt att företagen har genomfört nysatningar snarare än utflyttningar. I Polen och Litauen är andelen nyinvesteringar ännu högre och utflyttningen lägre.

Figur 1: Vilken är bakgrunden till verksamheten i Polen/Baltikum?

De undersökta företagen har också i öppna svar fått förtydliga bakgrunden till sina satsningar i Polen och Baltikum. Ett svar som går igen i alla fyra länder är att verksamheten förmodades ge närhet till nya kunder och närvaro på nya marknader. Men det framgår också att vissa företag har hamnat utomlands efter att ha följt efter kunder eller på grund av delägarskap i och förvärv av företag i ett tredje land (Estland). Skapandet av marknadsförings- eller försäljningsbolag verkar vara en annan bakgrund (Lettland, Litauen och Polen).

En näraliggande fråga är varför företagen mer konkret har hamnat i Polen och Baltikum. I öppna svar har företagen fått beskriva motiven kring investeringarna. Det framgår att önskan att positionera sig på den ryska och östeuropeiska marknaden var avgörande.

Företagen i Estland pekar framför allt på de möjligheter de såg att expandera österut. Estland ansågs ligga nära och erbjuda möjligheter att fungera som inkörspport till Ryssland. Många tar också upp den goda tillgången till rätt personal, kunskaper om tillverkning som ibland saknas i Sverige samt det gynnsamma kostnads- och löneläget. Företagen i Lettland verkar ofta ha styrts av att kunderna fanns där och att bolaget därför också måste göra det. I Litauen verkar viljan att fortsätta expandera inom Baltikum ha varit drivande. Vissa hade helt enkelt redan verksamhet i Estland och Lettland och ville växa vidare till Litauen. Även många företag med närvaro i Polen uppger att det sågs som ett lågkostnadsland och en inkörspport till Östeuropa. Många talar också om potentialen i den polska hemmamarknaden som en anledning till expansion.

LÄGRE KOSTNADER OCH MARKNADSPOTENTIAL FÄLLER AVGÖRANDET

Uppenbarligen gör svenska företag väldigt stora satsningar i Polen och Baltikum. Vad är det som gör att investeringar på detta sätt rinner ut ur Sverige? Är det bara ett naturligt tecken på ekonomins globalisering eller handlar det om strukturella brister i Sveriges näringsklimat? För att nå viss klarhet i denna fundering, fick företagen i öppna svar förklara varför investeringarna inte gjordes i Sverige. Dessa svar ger stöd för både globaliserings- samt strukturproblemsförklaringen. I svaren framgår tydligt att det gynnsammare löne- och kostnadsläget samt ett företagsvänligare klimat har haft mycket viktig betydelse, men påfallande ofta också tillgången till nya marknader och kunder. Andra svar pekar på sådant som transporthänsyn, närhet till Ryssland och markpriser.

SJU AV TIO SER BÄTTRE MÖJLIGHETER ATT VÄXA I POLEN OCH BALTIKUM

Företagen har på åtta punkter fått jämföra villkoren att driva företag i det aktuella landet med villkoren att driva företag i Sverige. På fem av dessa punkter är ”ingen skillnad” det vanligaste svaret. Detta ska dock inte tolkas som att företagen generellt sett sätter likhetstecken mellan företagsvillkoren i Sverige respektive Polen och Baltikum.

Företagen tenderar att se infrastruktur och kommunikationer i Polen och Baltikum som betydligt sämre än i Sverige. Bara 5 procent tycker att infrastruktur och kommunikationer är bättre i Polen och Baltikum, medan hela 58 procent tycker att dessa är sämre. Även kontakter med myndigheter, medarbetarnas kompetens samt tillstånd, regelverk och byråkrati uppfattas som sämre än i Sverige.

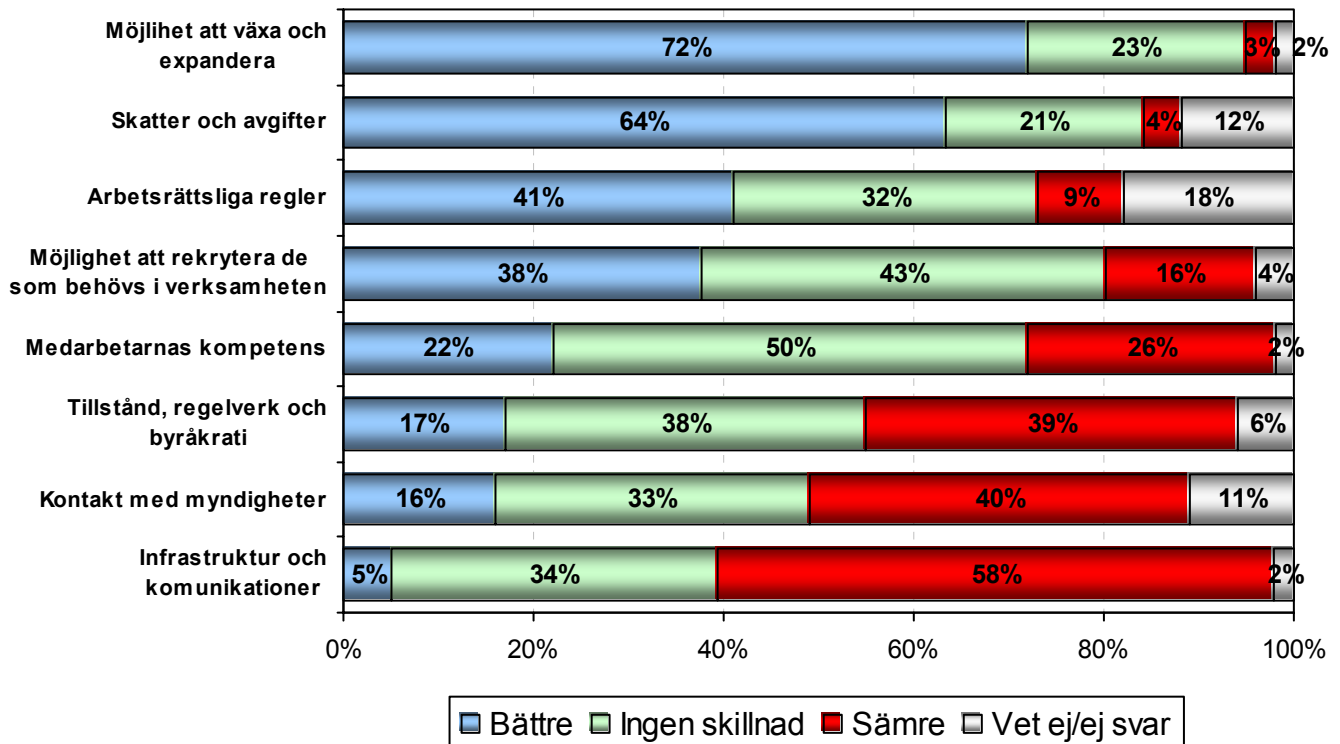
Desto mer nöjda verkar företagen vara med de arbetsrättsliga reglerna samt med möjligheterna att rekrytera de medarbetare som behövs i verksamheten. 41 procent tycker att arbetsrätten är bättre i Polen och Baltikum, mot bara 9 procent som tycker att den är sämre. 38 procent anser att rekryteringsmöjligheterna är bättre, medan 16 procent anser att de är sämre.

När det kommer till skatter och avgifter respektive möjligheterna att växa och expandera verksamheten är bilden än tydligare. 64 procent tycker att skatterna är bättre i Polen och

Baltikum medan bara 4 procent tycker att de är sämre. När det gäller möjligheterna att expandera och växa menar hela 72 procent att de är bättre i Polen och Baltikum, mot bara 3 procent som tycker att de är sämre.

Det förekommer inga anmärkningsvärda variationer länderna emellan. Enda undantaget är Polen, som uppfattas som ännu något sämre än de baltiska staterna när det gäller byråkrati, myndighetskontakter och skatter.

Figur 2: Är villkoren bättre, sämre eller samma i Polen/Baltikum jämfört med Sverige?

De tillfrågade företagen har också i öppna svar fått uppge vilka de anser är företagets främsta fördelar med att bedriva eller äga verksamhet i Polen och Baltikum, jämfört med att ha denna lokaliserad i Sverige. Dessa svar visar att företagen uppfattar lägre kostnader, en lättare anställningsprocess, ett mer företagsvänligt klimat, billigare råvaror och billigare arbetskraft som de främsta fördelarna jämfört med Sverige. Andra ser det som en möjlighet att överleva – att stanna i Sverige hade inte gått.

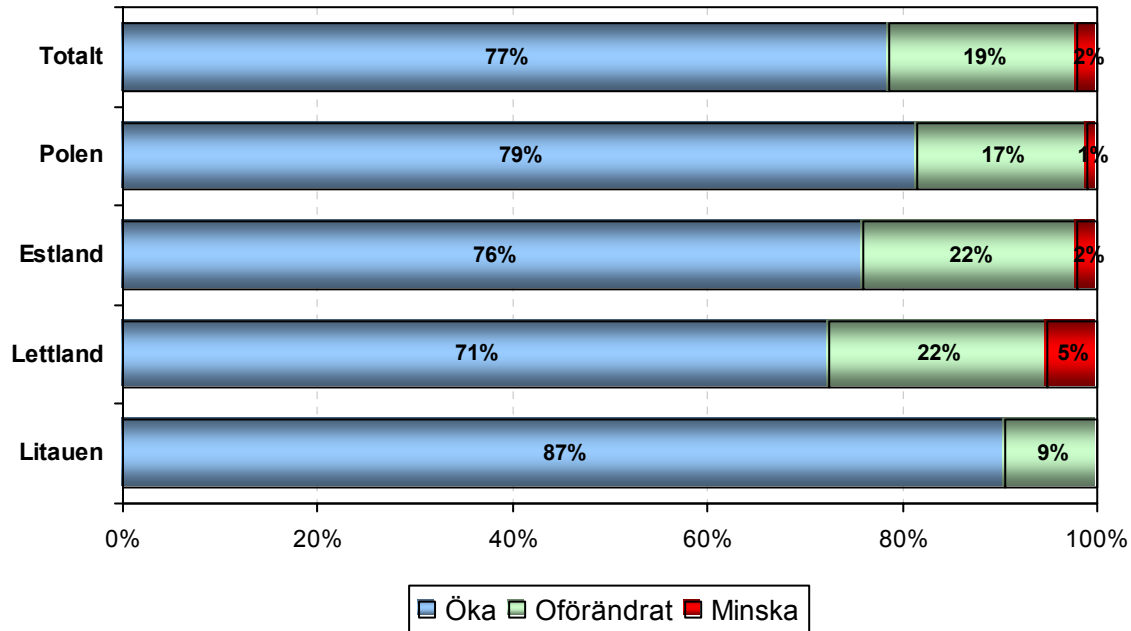
Av de öppna svaren framgår också att företagen i Estland ser fördelar i mindre byråkrati, stabilare regelverk och att det går snabbare att få igång projekt. I Lettland ser de fördelar i en bättre tillgång till resurser, möjligheten att vara med på en tillväxtmarknad och att bevaka intressen. I Litauen är en omvitnad fördel att det är lättare att hitta engagerade och motiverade människor som är beredda att bedriva affärsverksamhet. Och i Polen verkar företagen uppskatta en bättre entreprenörsanda och en hög servicegrad.

ÅTTA AV TIO PLANERAR FORTSATT UTLANDSEXPANSION INOM TVÅ ÅR

De svenska företag som har gett sig in i Polen och Baltikum verkar alltså överlag nöjda. De ser vissa institutionella och infrastrukturella brister, men verkar å andra sidan nöjda med den förda näringspolitiken. Detta borde tala för att deras expansion utomlands kommer att fortsätta. Så verkar också bli fallet. Åtta av tio företag svarar att de planerar att öka verksamheten utanför Sverige under de närmaste två åren. De expansiva planerna verkar mest utbredda i Litauen där

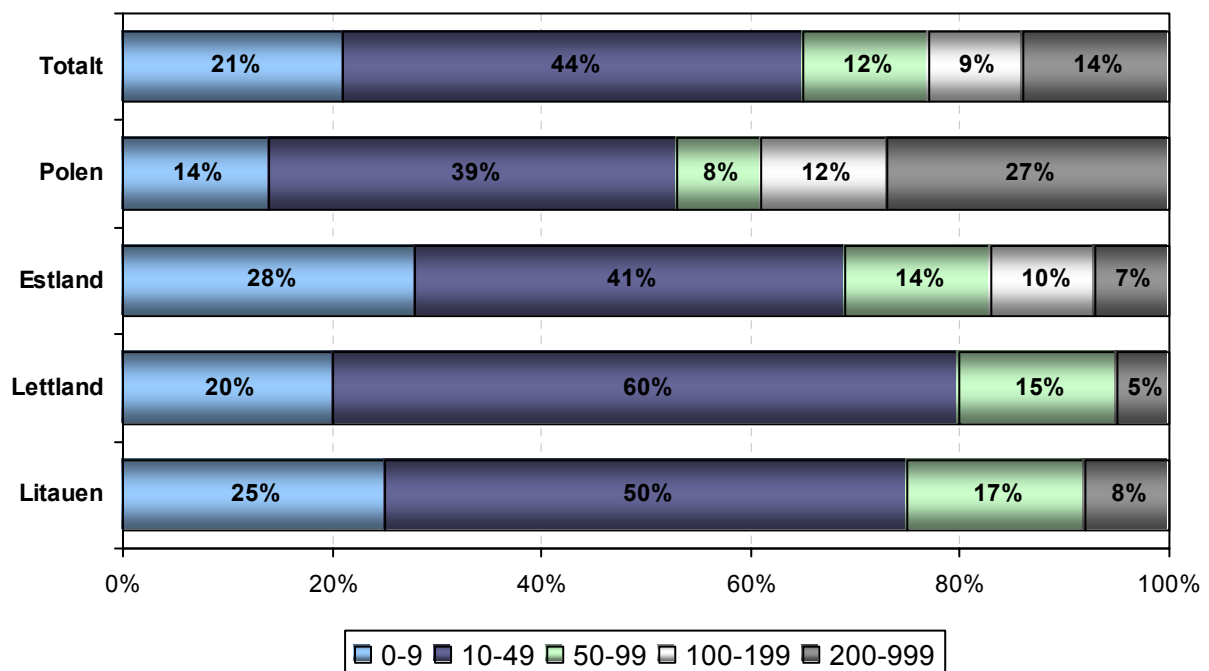
87 procent av företagen svarar att de tänker expandera, medan företagen i Lettland är mest försiktiga. Men även där säger hela 71 procent att de ska expandera.

Figur 3: Planerar ni att öka eller minska er verksamhet utanför Sverige under de närmaste två åren?

Sammanlagt handlar det om ett stort antal anställda. Företagen uppskattar att de i genomsnitt kommer att anställa 47 medarbetare per företag i Polen och Baltikum under de närmaste två åren. Om man lägger ihop detta, blir det så mycket som 11 750 anställda. Så många nyanställningar kommer alltså svenska företag under de närmaste två åren att allokera till Polen och Baltikum.

Figur 4: Försök att uppskatta den planerade expansionen i antal nya anställda under de närmaste två åren

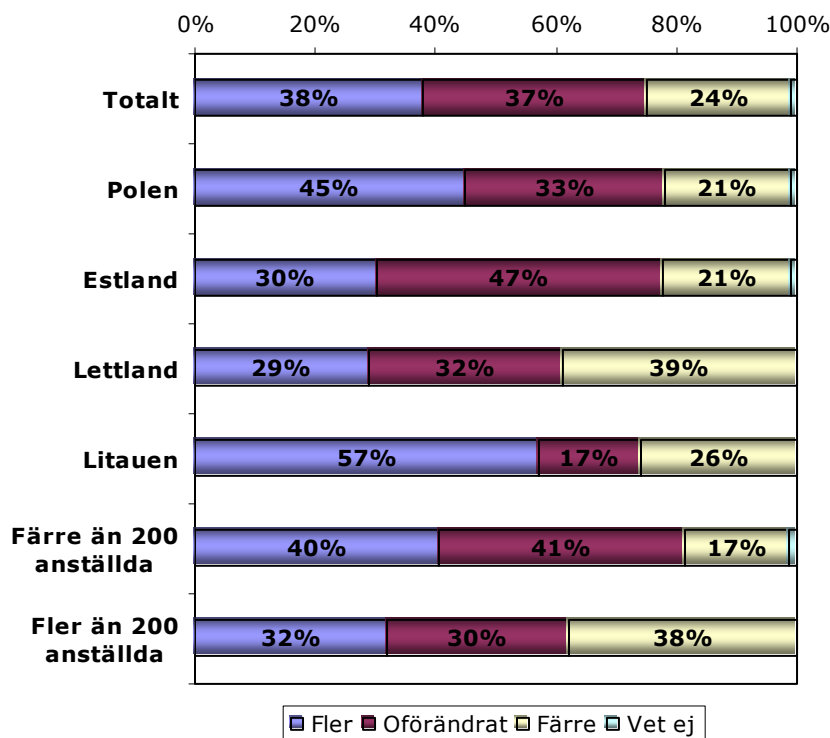

De undersökta företagen uppfattar fortfarande Polen och Baltikum som de mest intressanta länderna att förlägga ny verksamhet till under de närmaste åren. Ryssland, Kina, Vietnam, Indien, Slovenien, Vitryssland och Ukraina är några andra länder som ofta nämns som intressanta marknader.

UTLANDSETABLERINGEN SÄKRAR FORTSATT VERKSAMHET I SVERIGE

Man skulle kunna tro att verksamheten utomlands ersätter och dränerar verksamheten i Sverige. Detta verkar dock bara delvis stämma. Nästan vartannat företag, 47 procent, anser nämligen att etableringen i det aktuella landet i mycket hög eller hög utsträckning har bidragit till att företaget kan fortsätta att bedriva verksamhet i Sverige. Här är skillnaderna dock stora mellan tillverknings- och tjänsteföretag. 59 procent av tillverkningsföretagen anser att verksamheten utomlands på detta sätt påverkar verksamheten i Sverige positivt, medan detta bara gäller för 27 procent av tjänsteföretagen. Bland de företag som har flyttat ut befintlig verksamhet snarare än nyinvesterat uppgår hela 74 procent att verksamheten utomlands bidrar till att man kan stanna i Sverige.

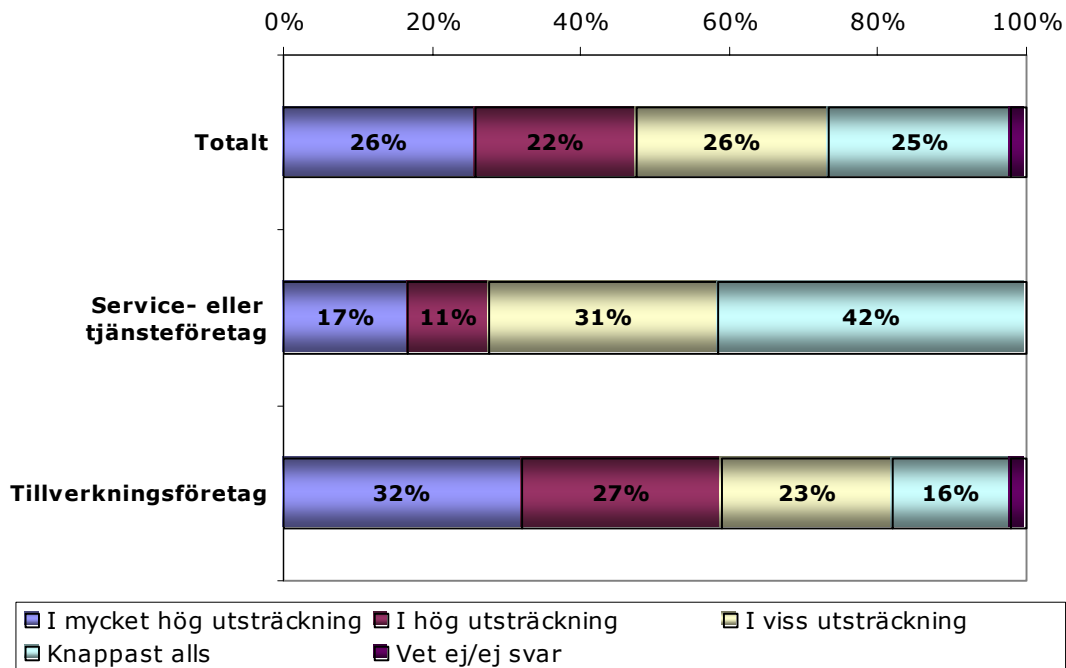
Figur 5: Bidrar företagsetableringen i Polen/Baltikum till att ni kan fortsätta bedriva verksamhet i Sverige?

Hur påverkas då antalet anställda i Sverige? Här är bilden splittrad. Visserligen tror totalt sett fyra av tio företag att antalet anställda i den svenska verksamheten kommer att vara fler om två år. Ur ett svenskt perspektiv inger företagen med verksamhet i Litauen mest hopp – där tror 57 procent på fler anställda i Sverige. I Lettland tror endast 29 procent detta.

Samtidigt tror bara vart tredje företag med fler än 200 att personalstyrkan i Sverige kommer att öka. Bland storföretag uppgår i stället fyra av tio företag att antalet anställda i Sverige kommer att vara färre. Eftersom denna grupp utgör 35 procent i undersökningen, talar mycket för att nettoeffekten kan komma att bli negativ för Sverige.

Figur 6: Tror du att ditt företag har fler eller färre anställda i Sverige om två år?

DET KRÄVS POLITISKA FÖRÄNDRINGAR FÖR FLER JOBB I PRIVAT SEKTOR

Avslutningsvis har de intervjuade företagsledarna också i öppna svar fått spekulera kring vilka förändringar eller åtgärder de anser är viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige. Ungefär samma kommentarer går igen. Inga märkbara skillnader kan uppvisas mellan företag med verksamhet i olika länder.

För det första efterlyses sänkta skatter och arbetsgivaravgifter. Både för företag och privatpersoner. För det andra vill många se en förändrad arbetsrätt. Det måste bli enklare och flexiblere att anställa och avskeda personal. För det tredje önskas ett företagsvänligare klimat i allmänhet. Entreprenörskap och småföretagande måste underlättas. Byråkrati måste bli mindre och regelverken enklare. För det fjärde hoppas många på ny forskning och utveckling. Vi behöver helt enkelt nya uppfinningar och en högre teknologinivå. Och sist men inte minst, för det femte måste framtidstron komma tillbaka. Synen på Sveriges möjligheter måste bli positivare.

FYRA RÖSTER FRÅN FÖRETAG PÅ PLATS

Evert Grahn, vd för Keback AB

KEBACK AB är ett Halmstadsföretag som utvecklar och säljer profilprodukter till distributörer och tillverkare i större delen av Europa. Av de nya EU-medlemsländerna har företaget sedan slutet av 90-talet försäljning i Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien och Ungern.

Vilken verksamhet har ni i Polen och Baltikum?

Vi har försäljning i de här länderna genom våra försäljningskontor.

Hur många anställda har ni i Sverige respektive Polen och Baltikum samt totalt?

I Sverige är vi 28 personer. Sedan har vi en i Estland, en i Lettland, 1,5 i Litauen, tre i Polen, två i Tjeckien och två i Ungern.

Varför bestämde ni er för att starta verksamhet i Polen och Baltikum?

För att vara med från början i dessa länder som kommer att befinna sig i en kraftig utveckling under lång tid.

Hur har det gått? Är ni nöjda med resultatet så långt?

Eftersom vi endast säljer till distributörer och inte till slutkund har vi tvingats bana väg för en ny form av försäljning som tidigare inte fanns i dessa länder. Alla säljer till alla, men det fungerar inte bra eftersom det inte finns marginaler och tilltro för detta. Så fungerar försäljningen för de flesta i dag, men KEBACK Polska har hållit kvar vid och inte rubbat på affärsidén vilket vi ser ger resultat nu. En branschorganisation i Polen har påtagligt uppmärksammat detta och det har nu kommit fler företag som arbetar efter samma princip.

Hur har det påverkat verksamheten i Sverige? Har det säkrat den, inte påverkat alls eller minskat den?

Det har stärkt verksamheten. Vi har kunnat behålla och anställa i Sverige som en följd av detta. Ju mer vi internationaliserar oss, desto mer folk behöver vi i Sverige.

Vad är de största skillnaderna mot att verka i Sverige?

Det är svårt att redogöra för alla skillnader, men den viktigaste faktorn är kulturskillnaderna. De är stora i dessa länder jämfört med Sverige. Det går inte att arbeta på samma sätt i Polen som vi gör i Sverige för att ta ett exempel. Så är det i de flesta av länderna.

Tror du att ni kommer att utvidga verksamheten i Polen, Baltikum och övriga Central- och Östeuropa?

Det hoppas jag verkligen. Vi håller konstant på att söka efter möjligheter till ökade aktiviteter i Europa.

Hur tror du att det påverkar verksamheten i Sverige? Kommer det att säkra den, inte påverka alls, minska den?

Det kommer att säkra verksamheten i Sverige, eftersom vi har Sverige som logistikcentra för all vår verksamhet.

Vad tror du att skillnaderna i klimatet kommer att få för långsiktiga konsekvenser för Sverige?

Vi kommer att behöva arbeta under och i andra former än vad många företag gör idag. Vi kommer att behöva bejaka den nya utvecklingen. Ta den till oss och utnyttja den.

Vad tror du att svenska politiker skulle kunna lära av utvecklingen och klimatet i Polen och Baltikum just nu?

Mängder av saker. Tyvärr är utvecklingen i stora delar redan bortom svenska politiker. De här länderna åker förbi Sverige medan vi sitter och tittar på. Inte minst utbildningen i Sverige på gymnasie- och högskolenivå hänger inte med. Sverige arbetar efter principen vänta och se, men det håller inte.

Vilka åtgärder anser du är viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige?

Det måste bli fokus på villkoren för företagandet i Sverige. Samtidigt ska kommuner och landsting lägga ned all verksamhet som bättre kan skötas av det befintliga företagandet i näringslivet. I linje med det ska koncernbolagen i kommunerna skrotas. Men vi måste också ha företagare i företagorganisationerna som inte är belastade med politik utan som kan driva företagarefrågor. Det räcker inte med alla vaga löften i riksdagen. Företagarorganisationerna måste ha personer som identifierar sig med småföretagandet. Politiker ska inte sitta med i företagorganisationer – det innebär dubbla stolar. Låt upproppet i Gnosjö bana väg för att sprida sig i hela landet.

Ingmar Ingstad, vd för Ingstad & Co AB

Ingstad & Co är ett Malmöföretag som grundades 1873 och som nu drivs i tredje generationen. Företaget arbetar med logistik, outsourcing, specialtransporter samt internationella handels- och transportfrågor. Kunderna bistås i frågor rörande handelsavtal, leveransklausuler, rembuser, tull- och momsfrågor – ja, det mesta som är förknippat med internationella transporter. Sedan 2001 har företaget verksamhet i Litauen.

Vilken verksamhet har ni i Litauen?

Fraktförmedling. Vi utför helt enkelt internationella transporter därifrån.

Hur många anställda har ni i Sverige respektive Litauen samt totalt?

Tolv totalt – nio stycken i Sverige och tre i Litauen.

Varför bestämde ni er för att starta verksamhet i Litauen?

Det är ju ett land i stark utveckling. Under 2003 var tillväxten till exempel högst i Europa. Samtidigt har de ingen marknadskunskap. Sådan knowhow är givetvis viktig inom import och export, och det var detta vi ville tillföra.

Hur har det gått? Är ni nöjda med resultatet så långt?

Ja, det är vi. Det har gått bättre i Litauen än vad det gör här hemma. Det är ju en annan kostnadsbild där. Minimallönen i Litauen är tio procent av vad den är i Sverige. Även om vi självklart måste betala mer än så för duktig arbetskraft, så blir kostnaderna självklart lägre än här hemma. Vi har alltså samma utbetalningar men lägre kostnader – det är klart att resultatet blir bättre där.

Men det finns fler fördelar. För kunderna ger det en trygghet om vi finns i både Sverige och Litauen. Om ett svenskt företag till exempel handlar med Ryssland, är det nog enklare att gå genom oss än att anlita ett ryskt transportföretag. Samtidigt har vårt folk i Litauen insikter om den ryska marknaden som det är svårt för renodlat svenska transportörer att ha. Våra medarbetare pratar ryska och kan kulturen i Ryssland. Detta är en följd av vår närvaro i Litauen som har gjort det möjligt att ta marknadsandelar.

Hur har det påverkat verksamheten i Sverige? Har det säkrat den, inte påverkat alls eller minskat den?

Den svenska verksamheten har faktiskt ökat lite. Vi har som sagt kunnat locka kunder här i Sverige genom att signalera vår närvaro i en region utomlands som är viktig för dem.

Vad är de största skillnaderna mot att verka i Sverige?

Stämplor och avtal är viktigt. Det är någonting som lever kvar från sovjettiden. Ofta resoneras det som så att har man inte gjort någonting så har man i alla fall inte gjort något fel.

Kulturskillnader som denna är den största skillnaden. Byråkrati är också mer omfattande där. Ett exempel är att man personligen måste infinna sig för att betala moms.

Det finns förstås också tydliga skillnader i affärskulturen. Man kan till exempel aldrig få en ungefärlig uppgift om i vilket härad priset eller något annat ligger. Svaret blir alltid exakt. Detta beror på att litauerna ibland ser en förfrågan om en produkt som att det råder ett avtal. Offerten betraktas som ett avtal. Ofta kan man också möta ett slags blyghet från litauernas sida. Är det någonting de inte förstår i offerten så vågar de inte fråga, eftersom de inte vill verka dumma. Man skickar en offert och de hör inte av sig. När man kontaktar dem igen och frågar om de inte är intresserade, visar de sig vara jätteintresserade. De vågade bara inte erkänna att de inte förstod den där lilla detaljen i offerten.

Tror du att ni kommer att utvidga verksamheten i Litauen och övriga Central- och Östeuropa?

Ja, det kommer vi att göra. Men vi kommer nog att stanna i Litauen. Lönerna ökar visserligen med tio procent om året i Litauen, så på sikt kommer de vara ikapp oss. Därför tittar vi på länder utanför EU – Ukraina eller Serbien till exempel. Men under den närmaste tiden handlar det nog om expansion i Litauen.

Hur tror du att det påverkar verksamheten i Sverige? Kommer det att säkra den, inte påverka alls, minska den?

Den svenska verksamheten kommer att öka, men marginellt.

Vad tror du att dessa skillnader i klimatet kommer att få för långsiktiga konsekvenser för Sverige?

Det blir ju inte bra. Arbetsmoralen är mycket högre i Litauen än i Sverige. Yrkesstoltheten och noggrannheten finns fortfarande kvar. Detta, i form av kvalitet och snabba leveranstider, kommer de fortfarande att kunna leva på när lönerna har nått våra nivåer. För att inte tala om skatteskillnaderna. Där får företagaren behålla 70 procent av bruttoresultatet. De har ett plattskattesystem och fler sänkningar planeras som ett sätt att få bukt på arbetslösheten.

I bästa fall kommer dessa skillnader leda till att man behåller bolagen i Sverige och outsourcar produktionen till utlandet. I värsta fall flyttar man även bolaget. De svenska politikerna måste tänka om. De måste inse att vi småföretagare inte är kriminella.

Vad tror du att svenska politiker skulle kunna lära av utvecklingen och klimatet i Litauen just nu?

Först och främst borde de titta på hur företagen behandlas där. I Sverige tvingas vi jobba väldigt administrativt. Det gör vi även i Litauen också, men företagsklimatet är lättare trots byråkratin. En annan lärdom är att se hur man får upp arbetsmoralen. Det måste löna sig att arbeta.

Vilka åtgärder anser du är viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige?

Arbetsmarknaden måste bli rörligare. Att anställa i dag är att binda sig för evig tid. Därför jobbar vi skjortan av oss med för lite personal. Det är inget behov som man kan sätta på pappret, men man känner det. Hade det varit lättare att säga upp är jag övertygad om att fler hade vågat

anställa. Då hade de anställda också vetat att det gäller att anstränga sig och fler företag hade vågat chansa.

Jan Johansson, vd för AB Halmstads Gummifabrik

Halmstads Gummifabrik är ett familjeföretag. Som framgår av namnet är företaget baserat i Halmstad och verksamt i gummibranschen. Företaget utvecklar, producerar och marknadsför formpressade produkter i så kallat polymera material, framför allt olika inredningsdetaljer till fordonsindustrin. I produktportföljen finns också gummihästkön Öllöv, som är spridd över hela världen. Sedan 2001 har företaget verksamhet i Lettland och Polen.

Vilken verksamhet har ni i Lettland och Polen?

Vi har lyft ut en produktionsenhet från Halmstad, och satt den i Riga. Vi tillverkar materialet i Halmstad och transporterar det till Lettland. Där förädlar vi det innan vi skickar tillbaka det till Sverige eller direkt till kunderna. I Polen är vår verksamhet mer begränsad. Vi äger delar av en fabrik där vi har egna maskiner, men man skulle snarare kunna beteckna det som att vi hyr in oss i en fabrik.

Hur många anställda har ni i Sverige respektive Lettland och Polen samt totalt?

Vi är totalt cirka 200. Vi är 90 anställda i Halmstad, 75 i Riga och 35 i Polen.

Varför bestämde ni er för att starta verksamhet i Lettland och Polen?

Vi var helt enkelt tvungna av kostnadsskäl. År 2000 stack dollarn, oljan och materialkostnaderna iväg. Lönekostnaderna var också förhållandevis höga i Sverige. Det är inte några stora vinster på dessa produkter, och kostnadsökningarna åt därför upp lönsamheten. Den produktionsenhet som nu ligger i Lettland hade röda siffror, och alternativen var att släcka ned eller flytta ut. Men vi ville satsa, så vi flyttade det utomlands. Likadant var det i fallet med Polen. Även där har vi lagt arbetsintensiva produkter.

Hur har det gått? Är ni nöjda med resultatet så långt?

Vi är mycket nöjda.

Hur har det påverkat verksamheten i Sverige? Har det säkrat den, inte påverkat alls eller minskat den?

Det har inneburit ett lyft för hela koncernen. Vi har skapat lönsamhet på alla ställen. De pengar vi har tjänat har vi använt till att reinvestera i Halmstad. Därför är i princip hela maskinparken utbytt. Helt plötsligt har vi tre enheter som går plus. Innan gick en enhet lite halvknackigt.

Vad är de största skillnaderna mot att verka i Sverige?

Det fysiska avståndet är en negativ faktor. En annan är något slags kulturkonflikt. Tyvärr blir det vi och dom, i stället för vi som helhet. De känner sig lite som lillebror, men det kommer att neutraliseras bort efter hand.

Tror du att ni kommer att utvidga verksamheten i Lettland, Polen och övriga Central- och Östeuropa?

Vi har tittat på möjligheterna att göra mer där borta, men vi har inga konkreta sådana planer. Tyvärr är det svårt att expandera på den tomt vi har i Riga, och därför tror jag inte att vi kommer att göra det. Den kraftigaste expansionen i det här företaget kommer i alla fall ännu i några år att ske här i Halmstad.

Vad tror du att skillnaderna i klimatet kommer att få för långsiktiga konsekvenser för Sverige?

Ju längre man driver tekniken, desto mindre betydelse får lönekostnaderna i slutprodukten. Den kan bli så liten att den kan ätas upp av störningar som onekligen sker i andra länder. Därför är

det ingen självklarhet att man måste flytta ut. Helautomatiserade produkter tror jag ännu så länge är bättre att tillverka i Sverige. Där borta finns det fortfarande problem med infrastruktur, komponentförsörjning och liknande. När det gäller löneintensiva produkter är det annorlunda. De blir allt svårare att tillverka här hemma.

Vad tror du att svenska politiker skulle kunna lära av utvecklingen och klimatet i Lettland och Polen just nu?

Jag kan för tillfället inte se något som vi självklart skulle kunna hämta in, men då ser jag det ur ett tillverkningsmässigt perspektiv.

Vilka åtgärder anser du är viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige?

Som det ser ut nu är det ju mörkt. Företagsklimatet måste helt enkelt bli bättre. Som det är nu handlar det bara om skatter, sociala pålagor, hela tiden något. Det måste gå åt andra hållet – mot förenklingar och avregleringar. Några positiva saker har skett, reformeringen av arvs- och gåvoskatten var ett steg i rätt riktning. Men det finns fler sådana förändringar som skulle kunna gynna Sverige och sätta fart på den privata industrin och nyanställningar.

Roger Berggren, vd för LEAX Group

Köpingsföretaget LEAX Group grundades 1982 och levererar mekaniska och elektromekaniska produkter och tjänster till fordons-, elektromekanik-, kraft-, anläggnings- och gruvindustrin. Företaget erbjuder maskinbearbetning, montering och provning av komponenter och delsystem samt tjänster inom verksamhetsutveckling och mätteknik. Företaget har fem fabriker – två i Köping, en i Västerås, en i Ludvika och en i Riga.

Vilken verksamhet har ni i Lettland?

En verkstad som levererar mekaniska komponenter till våra prioriterade marknadssegment. Produkterna är generellt sätt något enklare och mer arbetsintensiva än de vi tillverkar i Sverige. I Lettland har vi moderna maskiner men inga robotar för materialhantering.

Hur många anställda har ni i Sverige respektive Lettland samt totalt?

Vi är 280 i Sverige och 100 i Lettland. Alltså 380 totalt.

Hur länge har ni funnits i Lettland?

Sedan 2001 har LEAX Baltix funnits. Från början var det mest ett inköpskontor men sedan 2003 har vi även en egen fabrik.

Varför bestämde ni er för att starta verksamhet i Lettland?

En ökad internationell konkurrens inom hela industrin ledde till att behovet av att köpa och tillverka komponenter i ett lågkostnadsland blev stort.

Hur har det gått? Är ni nöjda med resultatet så långt?

Mycket nöjda! För två år sedan var vi tio anställda och omsatte ett par miljoner. I dag är vi ungefär 100 anställda och omsätter ungefär 70 miljoner kronor. Under 2006 räknar vi att omsätta mer än 110 miljoner kronor.

Hur har det påverkat verksamheten i Sverige? Har det säkrat den, inte påverkat alls eller minskat den?

Vi har kunnat erbjuda våra kunder tekniskt avancerad produktion i Sverige och enklare produktion i Lettland. Därigenom har den svenska verksamheten blivit mer lönsam och även växt tack vare en bättre produktstruktur. Vår bedömning är att vi inte hade kunnat utveckla den svenska verksamheten på ett lika positivt sätt utan att även ha den baltiska.

Vad är de största skillnaderna mot att verka i Sverige?

Nybyggarandan, alltså drivet hos alla människor. Men i vissa fall naturligtvis även bristen på infrastruktur och det industriella nätverket.

Tror du att ni kommer att utvidga verksamheten i Lettland och övriga Central- och Östeuropa?

Ja, vi utreder just nu var vi skall allokera nästa fabrik för att fortsätta vår expansion österut.

Hur tror du att det påverkar verksamheten i Sverige? Kommer det att säkra den, inte påverka alls, minska den?

Vi tror att det kommer att stärka den svenska verksamheten även om antalet arbetstillfällen inte kommer att öka lika mycket som i Lettland.

Vad tror du att dessa skillnader i klimatet kommer att få för långsiktiga konsekvenser för Sverige?

Det är ytterst allvarlig om vi inte förstår att vi även i Sverige behöver en stark industri. Om vi inte har kunnande kvar inom produktion kommer arbetslösheten öka kraftigt samtidigt som utländska investeringar minskar. Forskning och utveckling och industriell produktion går hand i hand.

Vad tror du att svenska politiker skulle kunna lära av utvecklingen och klimatet i Lettland just nu?

Sättet som man bemöts i Lettland är generellt väldigt positivt. Det finns mycket vilja och en slags nybyggaranda som tyvärr har försvunnit i Sverige.

Vilka åtgärder anser du är viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige?

Attityden till företagande och att politikerna verkligen tar företagen och dess villkor på allvar. Idag ser vi mest politiker som pratar och väldigt lite som händer i verkligheten. Avståndet är i dag enormt mellan politiken och de faktiska förutsättningarna för att bedriva internationellt konkurrensutsatt verksamhet.

VAD FÅR DETTA FÖR KONSEKVENSER FÖR SVERIGE?

Polen och Baltikum erbjuder ett företagsklimat som gör det frestande för svenska företag att expandera där i stället för i Sverige. Oavsett det handlar om nyinvesteringar snarare än utflyttning av befintlig verksamhet, så innebär denna expansion att resurser som skulle ha kunnat hamna i Sverige allokteras någon annan stans. Detta är självklart inte bra på lång sikt. Men utlandsexpansionen för långt ifrån bara negativa konsekvenser med sig för svensk ekonomi och svenska arbetstagare. I någon mån är den nödvändig för att över huvud taget behålla verksamhet och jobb här. Det lägre kostnadsläget i Polen och Baltikum ger svenska företag det ekonomiska utrymme att behålla den dyrare men samtidigt också inarbetade och kvalitetssäkrade verksamheten i Sverige.

Detta är en naturlig konsekvens av den ekonomiska globaliseringen – produktionsresurser allokteras dit produktionen är mest effektiv. Det är därför ingen slump att det främst är tillverkningsföretag som har etablerat sig i Polen och Baltikum. Deras produktion har en löneintensitet som gör dessa länder, med sina relativt låga löner, särskilt gynnsamma. Att tjänsteindustrin får en allt växande betydelse i svensk ekonomi är därför inte heller särskilt märkligt. Men samtidigt kan Sverige inte klara en hur kraftig dränering på tillverkningsindustri som helst. Det finns en poäng i att ha kvar tillverkning i Sverige. Tillverkningen är drivande för att kunna bibehålla andra delar av företaget, så som till exempel forskning och utveckling eller stabsfunktioner. En tjänsteekonomi är också i behov av att det finns konsumerande företag och individer, något som tillverkningsindustrin faktiskt borgar för.

Det verkar finnas både bra och dåliga sidor med att bedriva företagsverksamhet i Polen och Baltikum. Skatter, arbetsmarknadsregler och rekryteringsbasen hör till de förhållanden som uppfattas som bättre än i Sverige, medan infrastruktur, myndighetsrelationer och byråkrati uppfattas som sämre. Detta är mer alarmerande för Sverige än vad man kanske kan tro. Framför allt infrastrukturen genomgår nu dramatiska förbättringar i Polen och Baltikum. Detta samtidigt som den höga reformtakten i näringspolitiken kvarstår. När inte bara skatte- och näringspolitiken i dessa länder är förmånligare, utan även institutioner och infrastruktur har blivit lika bra eller bättre, kommer närvaron i Sverige att ha tappat mycket av sin legitimitet.

Svenska politikernas traditionella oförmåga att reformera skatte- och näringspolitik, ger knappast anledning att se det hela ur ett hoppfullare perspektiv. Åtskilliga av de intervjuade företagen vittnar om hur det i Sverige från politiskt håll snarare handlar om ständigt nya pålagor. Att sju av tio företag ser möjligheterna att växa som större i Polen och Baltikum, beror nog därför inte bara på att dessa marknader och produktionsställen är underexploaterade. Företagsklimatet i dessa länder ger helt enkelt anledning till en mer optimistisk syn på framtiden.

För att vända det pessimistiska framtidsperspektivet krävs det nu politisk handlingskraft. För att Sverige ska kunna mäta sig med omvärlden måste företagande underlättas snarare än motverkas. Det måste löna sig att arbeta och vara företagsam. Låt oss därför avsluta med att föreslå några konkreta reformer som skulle vara ett led i denna strävan:

- Sänk arbetsgivaravgifterna! Kopplingen mellan avgift och förmån måste bli tydligare.
- Förändra 3:12-reglerna! Reglerna måste bli möjliga att växa ur och sluta tillämpas vid en viss storlek – exempelvis när företaget har kommit upp i 5-10 anställda. Dessutom borde man kunna undanta ett schablonbelopp från reglerna.
- Genomför en generell översyn och sänkning av skatterna! Sverige måste få internationellt konkurrenskraftiga skatter som stimulerar till arbete, sparande och kapitalförsörjning.
- Avskaffa företagets medfinansiering av sjukpenningen! Det är just en sådan extrakostnad som gör det lockande att flytta verksamheten utomlands.
- Tidsbegränsa och sänk ersättningsnivåerna i sjukpenningen! Samtidigt som arbetskraften i vår nära omvärld verkar allt mer benägen att arbeta, är en stor del av arbetskraften i Sverige inte på jobbet.
- Modernisera arbetsmarknadslagstiftningen! Trösklarna för anställning måste sänkas så att inflödet och rörligheten på arbetsmarknaden återskapas.
- Utöka ”tvåundantaget” i LAS! Lämplighet måste i större utsträckning avgöras vid uppsägningar. Fler än två medarbetare måste därför få undantas från turordningsreglerna. Ju mindre regler kring uppsägningar, desto lättare blir det för företag att anställa nya.
- Inför enklare regler för små- och medelstora företag! Utred konsekvenser för småföretag innan nya lagar införs och ta bort regler som är onödigt kostsamma för företagen. Regelverken måste uppmuntra innovation, investeringar och nya affärsmöjligheter.
- Konkurren utsatt offentlig service! All verksamhet i kommuner, landsting och stat som inte är myndighetsutövning borde upphandlas i fri och rättvis konkurrens.
- Inför företagandeutbildning i skolan! Fler människor måste bli lockade av att starta företag. Ett viktigt led i denna strävan skulle vara att ge entreprenörskap en naturlig plats i undervisningen.
- Hög kvaliteten i utbildningssystemet! Redan i dag är svenska företag i Polen och Baltikum mer nöjda med rekryteringsunderlaget där än här hemma. Ju sämre utbildad arbetskraft, desto svårare att behålla verksamheten i Sverige.

- Tillåt arbetskraftsinvandring! Det skulle gynna tillgången på kompetent arbetskraft i Sverige.
- Inför ett tjänstedirektiv i EU nu! De ekonomiska banden mellan Sverige och länderna på andra sidan Östersjön är uppenbarligen redan starka. Undanröjda hinder ökar konkurrensen till gagn för företag, arbetstagare och konsumenter. Ett större utbyte i tjänstesektorn, skulle gynna både Sverige och dessa länder.

BILAGA, ÖPPNA SVAR FRÅN TEMOUNDERSÖKNING

Vilka är de främsta fördelarna för ditt företag med att bedriva/äga verksamheten i x-land jämfört med om verksamheten skulle vara lokaliserad i Sverige?

Land	ÖPPNA SVAR:
Estland	Allmänna kostnadsläget. Beskattningen. Politiska framtidstron.
Estland	Arbetskraftskostnaderna.
Estland	Arbetsmoralen. Ingen företagsbeskattning vid investeringar. Det finns fortfarande visioner i Estland, men är tillmötesgående mot företag. Mark och byggnation däremot dyrare än i Sverige.
Estland	Att aktiebolag ej får äga mark i Sverige. Kostnadsläget.
Estland	att landet är företagsvänligt
Estland	Att var på plats,
Estland	Billigare
Estland	Billigare och bättre.
Estland	billigare tillverkning
Estland	Billigare, lättare personal hantering
Estland	Byråkratin är mindre i Estland, det går snabbare att få igång projekt, annars inga speciella fördelar.
Estland	Bättre konkurrenskraft.
Estland	De lägre kostnaderna vad gäller löner, lokaler, el och vatten.
Estland	De lägre kostnaderna.
Estland	De lägre kostnaderna. Närhet till en stor marknad, som ännu ej fullt ut är exploaterad.
Estland	De lägre kostnaderna. Stabiliteten i regelverken, som är bättre i Estland. Regelverket för anställda är fördelaktigare i Estland.
Estland	Den här typen av avfallshantering klarar vi inte av att göra i Sverige, vi måste vara lokaltrepresenterade.
Estland	Det finns arbetskraft ledig, finns inga verkstadsarbetare i Sverige.
Estland	Det finns inga sömmerskor kvar i Sverige och det utbildas inga nya.
Estland	Det fungerar inte i Sverige, man måste ha egna tu bilar för att komma åt jobben, man måste kunna språk och kulturen.
Estland	Det geografiska läget alltså närmare kunderna.
Estland	Det är att vi skulle ha det väldigt kostsamt att ha den typ av verksamheten här i Sverige, vi ville ligga närmare marknaden och bli mer konkurrenskraftiga.
Estland	Det är ekonomin.
Estland	Det är väl kostnadsnivån.
Estland	En annan marknad som inte finns här.
Estland	En lägre kostnadsnivå,
Estland	Enklare ur myndighetssynpunkt, inte så mycket tjafs.
Estland	För att nå en ny marknad måste vi finnas där.
Estland	Går inte att svara på eftersom vi har både och.
Estland	Ha kontroll på produktionen själva, i egen regi.
Estland	Hade inte haft kvar någon verksamhet om vi stannat i Sverige.
Estland	I Sverige har jag aldrig kommit på tanken att väva mattor
Estland	Ingen.
Estland	Jobbar med inhemsk personal vilket ger fördelar när det språk och kultur.
Estland	Konkurrensen är inte så tuff i Estland. Arbetskraften är billigare. Skatterna är fördelaktigare i Estland.
Estland	Kostnader för personal, löner osv
Estland	Kostnader och arbetsrättslig flexibilitet.

- Estland kostnaderna
- Estland Kostnaderna och duktigt folk, det är relativt nära Sverige, ett steg närmare den ryska marknaden.
- Estland Kostnaderna är lägre
- Estland Kostnaderna, engagemanget.
- Estland Kostnaderna, t.ex. lönekostnader och skatter.
- Estland Kostnadsbiten är lägre.
- Estland Kostnadsfråga. Sverige var inget alternativ
- Estland kostnadsfrågan + det finns personalresurser som kommer att öka
- Estland Kostnadsfördelarna när det gäller personal.
- Estland Kostnadsfördelen.
- Estland kostnadsläget
- Estland kostnadsläget
- Estland Kostnadsläget och de flexibla arbetsrättsliga reglerna.
- Estland Kostnadsläget.
- Estland Kostnadsnivån
- Estland Kostnadsnivån.
- Estland kostnadsskäl
- Estland Kostnadsmissigt
- Estland Kunderna finns där
- Estland lokal verksamhet ny marknad
- Estland Lägre generella kostnader.
- Estland Lägre kostnader
- Estland Lägre kostnader för företaget
- Estland Lägre kostnader.
- Estland Lägre kostnader.
- Estland Lägre kostnadsbas
- Estland Lägre lönekostnader.
- Estland Lägre löner i Estland. Större utrymme på marknaden.
- Estland Lägre löner, bättre lönsamhet, alla där kan ryska vilket underlättar när det gäller papper och annat.
- Estland Lönekostnaderna och "kringkostnaderna".
- Estland Lönekostnader
- Estland lönekostnader, en vilja att expandera är starkare i Estland
- Estland Lönekostnader, lägre skatter och närheten till råvaror.
- Estland Lönekostnader. Tillgång till den här typen av arbetskraft.
- Estland Lönekostnaderna lägre
- Estland Löneläge och närhet till producerande marknad
- Estland Lönenivån
- Estland Löneskillnader
- Estland Man kan inte bedriva TEKO i Sverige.
- Estland Mindre byråkrati.
- Estland Möjligheten till högre tillväxt och expansion
- Estland Ny marknad
- Estland Närhet till kunden.
- Estland Närhet till marknad och råvara
- Estland Närheten till den baltiska marknaden.
- Estland Närheten till kunderna
- Estland Närmare marknaden.
- Estland prisfråga, skulle få ut samma pris här
- Estland Råvarutillgången större
- Estland Skattemässiga och investeringsmässiga fördelar.
- Estland textilkompetens är bättre vi har själva exporterat ut kompetensen och f.a. kostnadsläget för anställningar av personal

- Estland Tjänar mer pengar på att ha det i Estland.
- Estland totalt blir det billigare och enklare med arbetsrättsliga regler
- Estland Unik plats med bra kostnadsnivå.
- Estland Vet ej
- Estland Vi har både och.
- Estland Vi har både och.
- Estland Vi har ju både och.
- Estland Vi har möjlighet att tillverka och sälja våra produkter i Estland.
- Estland vi har våra kunder i Estland
- Lettland Arbetsintensiva insatser vid tillverkning kräver en lägre lönebild .
- Lettland att behålla kunder
- Lettland att vara på plats och ha en lokalrepresentant som talar det gemensamma språket, dvs ryska
- Lettland Att vi har möjlighet att skaffa mer skogsråvara där.
- Lettland Att överleva
- Lettland Billigare .Bättre tillgång till resurser. Marknad som utvecklas.
- Lettland Billigare arbetskraft
- Lettland De lägre kostnaderna. Lättare med de anställda d.v.s. flexiblare arbetsrättsliga regler
- Lettland De lägre lönerna.
- Lettland Det kan inte vara lokaliserad i Sverige eftersom där var det ont om råvaran.
- Lettland Det är en dynamisk och växande marknad.
- Lettland Det är en växande marknad där.
- Lettland För oss är Lettland en egen marknad, går ej att lokalisera till Sverige. Antingen är jag i ett land eller inte.
- Lettland Går inte att svara på då de är oavhängiga av varandra.
- Lettland Har både och men de påverkar inte varandra.
- Lettland Har både och, går inte att svara på.
- Lettland Inhemsk personal underlättar kommunikation och logistik.
- Lettland Intressant marknad med stor tillväxtpotential.
- Lettland Kostnaden (personal-)
- Lettland Kostnaderna är lägre.
- Lettland kostnadsfördelarna
- Lettland Kostnadsläget, lägre kostnader
- Lettland Kunderna finns där.
- Lettland Låga kostnader
- Lettland Lägre kostnader
- Lettland Lägre kostnader överlag.
- Lettland lägre lönekostnader
- Lettland ny marknad
- Lettland ny marknad med lokal vd
- Lettland ny marknad är den främsta fördelen för ett distributionsftg
- Lettland råvaran finns inte tillgänglig i Sverige
- Lettland Råvarukostnader och lönekostnader lägre där.
- Lettland Skulle inte få en sådan lönsamhet i Sverige som i Lettland.
- Lettland Tillgängligheten, finns redan i Sverige.
- Lettland vara med på en tillväxtmarknad och bevaka intressen
- Lettland Verksamheten där är oberoende av verksamheten här hemma.
- Lettland verksamheten fungerar inte i Sverige
- Lettland Vi har ju både och, går inte att svar på.
- Lettland är en ny marknad
- Litauen Billigare tillverkning, lägre skatter, nära en stor marknad,
- Litauen De låga produktionskostnaderna, flexibilitet att utnyttja produktionen
- Litauen Det finns en marknad för produkten i Litauen.

- Litauen Det är lättare att hitta engagerade och motiverade människor som är beredda att bedriva affärsverksamhet.
- Litauen Finns inte så många etablerade företag inom denna branschen så det är bra för oss.
- Litauen Går inte att jämföra, vi måste finnas både i Litauen och Sverige.
- Litauen Inga fördelar, bara komplementmarknad för oss.
- Litauen Kan inte svara på det, har ju både och.
- Litauen Kostnaderna lägre. Skapar en god image att vi följer marknaden.
- Litauen kunderna finns där, större jordbruksareal
- Litauen Kundnärhet
- Litauen Lönekostnaderna
- Litauen löneläget o personalkostnader
- Litauen Man måste bedriva verksamheten försäljning- service lokalt.
- Litauen Mindre konkurrens på denna typ av juridik
- Litauen ny marknad, lättare att driva ftg här
- Litauen Nya möjligheter. Nya marknader. Kunna expandera mer.
- Litauen Nära vår marknad.
- Litauen Närheten till en ny marknad. Kostnadsläget.
- Litauen Serva de lokala marknaderna
- Litauen Transportkostnaderna. Närheten till marknaden. Lönekostnaderna.
- Litauen Vi har en lägre lönenivå.
- Polen att komma närmare marknaden
- Polen Att vi finns på marknaden nära kunden, både språk-, kultur- och valutamässigt.
- Polen Billigare arbetskraft, lättare att få tag i arbetskraft, villigare arbetskraft, centralt läge i Europa
- Polen Billigare lokaler och personal, lika hög kompetens, större marknad.
- Polen bättre arbetsmarknadsregler
- Polen Bättre entreprenörsanda i Polen.
- Polen Bättre tillväxt i Polen.
- Polen De lägre kostnaderna.
- Polen De lägre lönekostnaderna.
- Polen Den är ju både och, går inte att svara på.
- Polen Det finns inget svar
- Polen Det går inte att driva verksamheten i Sverige eftersom den vänder sig till polska kunder.
- Polen Det går inte lokalisera en polsk verksamhet i Sverige för att det är en detalj- och grossistverksamhet.
- Polen Det är en betydligt större marknad där.
- Polen Det är en så otroligt mycket större marknad.
- Polen En helt ny marknad
- Polen en ny kontinent har öppnat sig
- Polen Finns på plats. Regelbunden direktkontakt m kunderna.
- Polen Förutsättning för att ha en försäljning är att ha ett lokalt försäljningsbolag.
- Polen Går inte att svara på då vi bedriver verksamhet över hela världen.
- Polen Går inte att svara på, de är inte avhängiga av varandra.
- Polen Går inte att svara på, vi har både och.
- Polen Har både och.
- Polen Har inte råd med fraktkostnader om det produceras i Sverige.
- Polen Högre lönsamhet.
- Polen Inga fördelar eftersom det är en ny marknad. Större marknad och närhet till kontinenten.
- Polen Ingen vi kan finnas i Polen som ett komplement till Sverige. Vi är ett säljbolag.
- Polen kostnadmässigt
- Polen Kostnader, vi hade inte funnits kvar om vi stannat i Sverige.
- Polen Kostnaderna. Lönerna främst.

- Polen Kostnadsfördelen, människorna jobbar mera, det är en annan mentalitet där.
- Polen Kostnadsbilden.
- Polen Kostnadseffektivt och en hög servicegrad.
- Polen Kostnadsfördelarna
- Polen Kostnadsläge, tillgång till duktig arbetskraft. Expansionsmöjligheter är stora.
- Polen kostnadsläget
- Polen Kostnadsnivån är lägre.
- Polen Låga arbetskostnader.
- Polen Lägre kostnader, närmare huvudmarknader
- Polen lägre kostnader, väldigt bra stöd fr myndigheter, personal o ledning
- Polen Lägre lönekostnader. Närheten till kunder i Polen och Tyskland.
- Polen Lägre tillverkningskostnader och närhet till den polska marknaden.
- Polen lönekostnad
- Polen Löneläget och närhet till marknaden
- Polen Mycket större tillväxt i Polen
- Polen måste driva verksamheten i Polen eftersom marknaden är där
- Polen Måste produceras på plats. Produkterna kräver lokal produktion pga hållbarhet.
- Polen Måste vara på plats om man vill täcka den europeiska marknaden.
- Polen Möjlighet att expandera. Större marknad än i Sverige.
- Polen nej, svårare att göra affärer i Polen
- Polen ny marknad
- Polen nå marknaden där + världsmarknaden
- Polen Närhet till den polska marknaden, går ej att bedriva den verksamhet, som vi har i Polen, från Sverige med svensk personal.
- Polen närhet till en stor egenmarknad + närhet till angränsande marknader
- Polen Närhet till marknader och kunder.
- Polen Närheten till den lokala marknaden. Låga produktionskostnader.
- Polen Närheten till kund.
- Polen Närheten till kunderna. Vi måste finnas på plats i de länder där vi verkar. Lägre kostnader, när vi gör inköp i Polen för byggverksamheten i Sverige.
- Polen Närheten till marknaden
- Polen Närheten till marknaden med polsk personal och språk.
- Polen Närheten till marknaden.
- Polen närmare kunden
- Polen Närmare marknaden
- Polen Otroligt stor marknad, kompetens på folket, högre arbetsmoral
- Polen Prisnivån och flexibiliteten.
- Polen stor företagskoncern. vi finns i Polen för att det finns en marknad i Polen
- Polen Sverige är inget alternativ.
- Polen säljmöjligheterna på en ny marknad
- Polen tillväxten
- Polen Tillväxten och utvecklingen är högre och går snabbare i Polen.
- Polen Transport av färdiga produkter skulle bli för dyr fr Sverige. Närhet till marknaden. Inhemsk personal.
- Polen Vi finns där vi tror vi kan göra bra affärer.
- Polen vi finns på marknaden i Polen där det finns stora marknadsfördelar
- Polen Vi gör både och så det går inte att svara på.
- Polen Vi kan inte bedriva försäljningsverksamhet i Sverige från Polen.
- Polen vi kommer närmre våra kunder
- Polen Vi måste finnas i alla länder, går inte att svara på.
- Polen Vi säljer för den polska marknaden där och detta går inte att göra ifrån Sverige.
- Polen vi säljer i Polen ny marknad
- Polen Vi säljer på polska marknaden
- Polen vi är närmare kunden, lägre kostnader,

- Polen Vidga vårt marknadsområde och våra kunder är mer globala idag så man måste vara nära dem.
- Polen vill finnas mer i Europa för bättre leveransvillkor. Svårt att leverera från Sverige.
- Polen Villighet att arbeta,

Vilken förändring eller åtgärd anser du är viktigast för att det ska skapas fler jobb inom privat sektor i Sverige?

Land	ÖPPNA SVAR:
Estland	Alla avgifter, skatter, totala kostnader, materialet är dyrare här
Estland	Arbetsgivaravgifterna måste bort. Företagsbeskattningen är alldeles för tung.
Estland	arbetsgivaravgift + kostnader för arbetskraft, skattetrycket är helt ohållbart för vår del med alla personalkostnader sjukavgifter och sjukskrivningar
Estland	Arbetsgivaravgiften. Arbetsmiljölagstiftningen skall anpassas till småföretagen
Estland	Arbetsgivaravgifter och företagsskatter.
Estland	Arbetsgivaravgifter, anställningsvillkor mm måste ändras och bli mer likt andra länder.
Estland	Arbetskraftskostnaden, arbetsrättsliga reglerna, myndighetskrav.
Estland	arbetskraftskostnaderna
Estland	Arbetsreglerna måste ändras, förkorta mamma- och pappaledigheten, ta bort friåret.
Estland	arbetsrätten och skattereglerna
Estland	Arbetsrätten och sänkta skatter.
Estland	arbetsrättsliga regler
Estland	Att ge småföretagen bättre villkor för att expandera än idag.
Estland	Att lätta på skattetrycket för företagen.
Estland	Att man förändrar vinstbeskattningen i företagen.
Estland	Att man ger företagarna klara och tydliga riktlinjer som skall gälla flera år framåt.
Estland	Att man satsar på entreprenörskap och underlättar för entreprenörer att driva sina idéer och att starta nya företag.
Estland	Att man skapar riktiga affärsmässiga grunder.
Estland	Att se över de arbetsrättsliga reglerna, att kunna anställa under flexiblare former.
Estland	Attityderna till nya jobb och nya entreprenörer måste komma i en mer positiv dager. Intresset av vara med i dessa nya jobb skulle då öka.
Estland	Beskattningen av arbete, arbetsmarknadsregler, synen på näringslivet behöver förändras.
Estland	Billigare att anställa. Lättare att bli av med personal om det krävs.
Estland	Byråkratin måste bli lättare för småföretag.
Estland	Byta regering. Enklare regler från den nya regeringen att vara företagare dvs starta och driva företag.
Estland	det finns ingen framtidstro det saknas i Sverige det är inte ok att jobba man behöver inte men i Estland är det lönsamt att jobba de har 25 % inkomstskatt rätt över fr en viss nivå och det blir pengar över till övriga som inte kan jobba. För ftg ingen skatt om man inte tar ut pengarna, pengarna beskattas endast vid konsumtion, det finns framtidstro o det finns ändå ordning o reda
Estland	Det måste bli lönsamt, företagare måste få tjäna en peng privat.
Estland	Det saknas en hållbar vision för hur vi skall bygga vårt samhälle. I brist på den, så blir hela företagandet effensivt. Det slutar med att alla försöker sitta på en pengahög för att sen ta den pengahögen och dra iväg.
Estland	En attitydförändring på människor och myndigheter.
Estland	energi- o miljöbeskattning missgynnar svenska företag
Estland	Enklare regelverk, ändra skatteregler
Estland	Ett enkelt och klart regelverk med stabilitet,
Estland	Ett lägre skattetryck på företag och anställda, en harmonisering av spelregler inom hela EU.

- Estland Ett mer lokiskt utformning av skattepolitik som inte bygger på kontroll och avundsjuka.
- Estland Flexiblare regler speciellt för småföretag när det gäller att anställa personal. Sjukförsäkringen är för betungande för småföretagare.
- Estland Flexiblare regler, när det gäller arbetsrätten. Lägre bolagsskatt.
- Estland förenklade arbetsrättsregler
- Estland Förenklningar i anställningsregler eftersom pga de stora åtaganden som man gör vill man inte gärna anställa ny folk.
- Estland Förändra anställningsvillkor
- Estland Har inget svar.
- Estland Inget svar.
- Estland kostnads anpassning gentemot våra grannländer i öst.
- Estland Kunnig personal och folk som vill jobba. Hela systemet, Byråkratin
- Estland Likartade regler mot våra konkurrentländer.
- Estland Locka företagare att ta risker. Stimulera företagen. Gynnsammare skatteregler.
- Estland Lägre arb.givaravgifter
- Estland Lägre skatt på arbete. Tillåta ägare att tjäna mer pengar på framför allt små företag.
- Estland Lägre skatter och avgifter. LAS måste förändras.
- Estland Lägre skatter för företagare.
- Estland Lägre skatter och minskad offentlig sektor.
- Estland Lägre skatter och sociala avgifter.
- Estland Lägre skatter.
- Estland Lämpligare skatteregler för bolagen i Sverige så man kan investera mer i ny utveckling.
- Estland lättnader inom möjligheten att anställa folk utan möjligheter att tillfälligt anställa personal utan att de ska anställas fast
- Estland löner, skatter och avgifter
- Estland Man måste se till att folk, som startar småföretag, har en chans att tjäna pengar. Skattesystemet måste förändras.
- Estland Mer attraktivt att starta egna företag i Sverige.
- Estland Mer flexibelt regelverk som i sin tur sänker kostnaderna för företagen.
- Estland Mindre byråkrati och påverkan från myndigheter och fack.
- Estland Minska risken vid nyanställningar och istället kunna anställa på ett mer flexibelt sätt.
- Estland Minska skattetrycket på anställda.
- Estland Minskad skattetryck, lättare administration regler. Tillgången till riskkapital.
- Estland om det går bra för Sverige går det bra för ftg
- Estland Politiker ska vara inte så småsynta när det gäller miljöfrågor utan de ska veta vilka regler som gäller. Det är viktigt det här med miljöområdet.
- Estland Regelverket måste bli enklare.
- Estland Sjuklönesystemet, som idag är en stor osäkerhetsfaktor. Återgång till 40 timmarsvecka.
- Estland Skapa nya enklare arbeten, t.ex. lokal service. Större lönekostnadsdifferentiering.
- Estland Skattelättnader.
- Estland Skatter och arbetsgivaravgifter för höga i Sverige.
- Estland Skatter och avgifter. Lagar och regler som gynnar företag och företagare.
- Estland Skatter, lönenivåer och generella kostnader måste bli lägre.
- Estland Skattereglerna och arbetsrätten.
- Estland Slopa alla bidrag så att folk börjar jobba.
- Estland Sluta behandla oss som banditer.
- Estland Småföretagare ska inte behöva stå så mycket för de anställdas sjukskrivningskostnader bl a.
- Estland Stabilare regelverk t.ex. när det gäller energiskatter på diesel och el.
- Estland Stabilitet i regelverk och arbetsrätten.
- Estland Stimulera handel

- Estland Större skillnad (netto) på att arbeta och att inte arbeta.
- Estland Sänk arbetsgivaravgiften, ge stöd till företag inom tillverkningsindustrin så de får lägre skatter så det blir lönsamt.
- Estland Sänka arbetsgivaravgifter och skatter, bättre möjligheter att låna pengar.
- Estland Sänka arbetsgivaravgifterna.
- Estland Sänka arbetsgivaravgiften.
- Estland Sänka kostnader för att ha anställd personal, allt inte bara lön även kring kostnader..
- Estland Sänka skatterna
- Estland Sänkta arb.givaravg.
- Estland Sänkta arbetsgivaravgifter.
- Estland Sänkta arbetsgivaravgifter.
- Estland Ta bort förmögenhetsskatten, ändra anställningsvillkoren så att man lättare kan säga upp och anställa folk, så man inte blir så bunden.
- Estland Tillåta arbetskraft över gränserna och laga våra lagar kopplat till anställnings skydd.
- Estland Totala skatter, och då gäller det även individens skatter det gäller. Snart har vi inga ungdomar som vill jobba här.
- Estland Underlätta och förbättra reglerna för fåmansföretag.
- Estland Utbildning. Skattelättnader tex lägre bolagsskatt.
- Estland Vad är det som göra att man inte kan satsa fullt ut? Det handlar om pengar, risker, ställer för stora krav, en svår politisk fråga
- Estland vet inte
- Estland Vi ska anpassa oss till övriga Europa, avgifter för företag måste minskas.
- Estland Återinföra rotavdragen, möjliggöra "pig"-branschen.
- Estland Ändra 3/12-reglerna.
- Estland Öppna verkstadsskolorna igen så vi får arbetskraft som kan jobba inom verkstadsindustrin, sänka skatter och avgifter
- Lettland Allmänt sett bättre företagsklimat, tex lägre skatter och avgifter.
- Lettland Anställningsskyddet gör att man inte vågar anställa om man är ett litet företag
- Lettland Arbetsgivaravgifter och bolagsskatter måste sänkas.
- Lettland Arbetsmarknadspolitiska frågor.
- Lettland arbetsrätten och skatterna
- Lettland Att man får lov att jobba och tjäna pengar.
- Lettland Att våga satsa på folk och möjligheter.
- Lettland Bra företagsklimat i landet är ett villkor.
- Lettland bättre företagsklimat
- Lettland Duktigare människor i regeringen som känner till hur det fungerar i verkligheten.
- Lettland Enklare regelsystem för småföretagare.
- Lettland Enklare regler lägre personalkostnader genom att minska arbetsgivaravgifter etc.
- Lettland ffa energifrågan
- Lettland Flexiblare arbetsmarknad.
- Lettland förenkla för småföretagaren och se över inkomstskattesystemet
- Lettland förenkla skattepaketet för fåmansbolag
- Lettland Förändring av arbetsrättslagstiftningen.
- Lettland göra det lönsamt att ha ett privat fgt i Sverige, dvs arbetsgivaravgifter och hela den sociala biten
- Lettland Göra så att konkurrensmöjligheterna blir bättre för oss.
- Lettland Kan inte.
- Lettland Kostnadsbilden måste förändras.
- Lettland Lägre arbetsgivaravgifter.
- Lettland lägre arbetskraftkostnader
- Lettland Lägre arbetskraftkostnader(avgifter).Lägre skatter på bolaget.
- Lettland Lägre skatter och arbetsgivaravgifter.
- Lettland lönebikostnader och hela regelverket måste förenklas det är ett stort hinder för vår del

- Lettland Mer pengar till forskning.
- Lettland måste möjliggöra avdrag t ex ett basbelopps avdrag (rotavdrag, dvs föra in pengarna i systemet igen)
- Lettland Näringspolitiska förändringar t ex av skogsmarknaden.
- Lettland Skatter. Sjukersättningen, som måste sänkas.
- Lettland starta nya företag
- Lettland Sänk skattetrycket.
- Lettland Sänkta personalkostnader.
- Lettland sänkta soc avgifter
- Lettland Ta tillvara den kompetens som finns i Sverige.
- Lettland Teknik utveckling och uppfinningar
- Lettland Underlätta för småföretagarna.
- Lettland Villkoren för småföretag, se över utbildningsväsendet för att skapa fler entreprenörer i stället för förvaltare, få nygamla yrkeskategorier igen.
- Lettland Öka flexibiliteten bland personal.
- Lettland Ökad efterfrågan.
- Litauen Att bolagsskatten måste EU anpassas, Övriga skatten måste minska
- Litauen Att förenkla proceduren för nystart av företag, förenklade regler för småföretag.
- Litauen Att skattetrycket minska.
- Litauen Bättre klimat/förutsättningar när det gäller skattekostnader för personal.
- Litauen Dra ner de sociala avgifterna så att det blir billigare för företagen att anställa mer folk.
- Litauen En frihet för de idéer som finns, att inte bli belastade med byråkrati.
- Litauen enklare regler för ftg och lägre skatter
- Litauen Finns inga fördelaktiga anställningsregler för utlänningar i Sverige, får betala på tok för hög skatt.
- Litauen Flexiblare regler avs. arbetsrätten. Flexiblare minimumlön.
- Litauen Få bort de handelshinder som nu börjar resas igen, skatter och avgifter för höga.
- Litauen För vår del klarare regler i lantbrukspolitik, fortsatt stabil politik.
- Litauen Förbättra möjligheterna för småföretagarna t.ex. sänka avgiftsnivåerna. Flexiblare arbetsrättsliga regler.
- Litauen Göra det enklare för folk som vill starta eget.
- Litauen inställningen till arbete måste förändras dvs arbetsmoralen man är inte stolt för att arbeta inom industrin i Sverige i motsats till i Litauen
- Litauen Kombination av att förändra lönestrukturerna, se till att mycket kapital kommer till Sverige.
- Litauen LAS hindrar i dagsläget nyanställningar.
- Litauen Ny generation med välutbildad arbetskraft, MÅSTE satsa mer på utbildning i Sverige, vi blir överkörda av andra länder.
- Litauen Nya projekt. Större kompetens.
- Litauen regelverk o byråkratin
- Litauen Skatterna ska bli lägre. Sociala avgifter.
- Litauen Större flexibilitet i regelverket.
- Litauen Tron på framtiden.
- Litauen vet ej
- Polen absolut sänka skatten på sprit + sänkning av arbetsgivaravgifter
- Polen Arbetsrätten.
- Polen Att man gör det enklare att starta och etablera nya verksamheter.
- Polen Att modernisera de arbetsrättsliga reglerna.
- Polen Att stimulera bostadsbyggande, tillväxten och ekonomin genom större konsumtion av kapitalvaror i stället för sparande.
- Polen avgifter o skatter
- Polen byråkratin och skattereglerna
- Polen duktiga, motiverade företagsledare

- Polen en allmän förenkling av regelverket, skatter, avgifter mindre byråkrati mer frihandel
- Polen En starkare konjunktur
- Polen Enklare att både anställa och avveckla människor.
- Polen Enklare regelverk och skattelättnader för mindre medelstora företag.
- Polen Forskning och utbildning, mer aktiv satsning från myndigheter på tillväxt områden snarare än breda generella program.
- Polen Friare lönesättning,
- Polen Förbättra förutsättningarna för export. Öka teknologin för att på så sätt bli mer konkurrenskraftiga.
- Polen Förbättra infrastrukturen. Harmonisering av skatter. Kunna attrahera kapitalister, ta bort förmögenhetsskatter.
- Polen Förbättrad infrastruktur. Visioner för att utveckla områden inom t.ex. teknologin.
- Polen förenkla regelverk kring arbetsrätt och möjligheten till temporära anställningar
- Polen Förenklade möjligheter för privatpersoner att nyttja tjänster i Sverige.
- Polen Företagsvänligare klimat. Tydlighet om framtiden ska vara bättre för investeringar.
- Polen Förändra marknadens beteende, konsumtionssamhället.
- Polen Förändra sjukförsäkringsreglerna och LAS
- Polen Har inget svar.
- Polen Hålla räntorna låga.
- Polen Inget svar.
- Polen Inget svar.
- Polen Inget svar.
- Polen Inget svar.
- Polen inte blir rädda för att anställa
- Polen jag skulle kunna dra upp 1 timmes föreläsning om fördelarna men gör det inte
- Polen Kan inte svara på det.
- Polen Kostnaderna måste sänkas för att anställa.
- Polen kostnadsbilden och skatteläget
- Polen kring skatter och arbetsrättsliga regler
- Polen LAS gör det svårare och mer riskabelt att anställa idag. Skattetrycket
- Polen Lägre arbetsgivaravgifter.
- Polen Lägre arbetsgivaravgifter.
- Polen lägre kostnader alla typer av anställningskostnader o avgifter
- Polen Lägre skattebelastning i form av arbetsgivaravgifter, dvs totalkostnad för en arbete i Sverige.
- Polen Lägre skatter
- Polen Lägre skatter och arbetsgivaravgifter.
- Polen Lägre skatter- och bättre företagsklimat leder till nya investeringar och förhindrar utflyttningar.
- Polen Lägre skatter, arbetsmoralen höjas
- Polen Lägre skatter.
- Polen Lägre skatter.
- Polen Lägre skatter. Förenklade regelverk.
- Polen lägre skattetryck
- Polen Lätta skattetrycket.
- Polen Lättnader i arbetslagstiftningen.
- Polen Man måste acceptera en större bredd på kompetens och ersättning för tjänster, helt enkelt en större lönespridning.
- Polen Man måste förändra anställningstryggheten, villkoren måste förbättras, enklare att agera om det går dåligt
- Polen Man måste se till konkurrenskraft, helheten, kompetens, kostnadsnivå.
- Polen Man måste se över beskattningen av personal och arbete. Man måste stimulera arbete.
- Polen Mindre byråkratisering, enklare regelverk.

- Polen Regelverket måste ändras.
- Polen rimliga arbetsmarknadsvillkor för småföretagare
- Polen Rymligare arbetsklimat gentemot vårt fack (byggnads)
- Polen satsa på yrkesutbildning + arbetskraftskostnader
- Polen skapa gynnsammare skatteregler + enklare administration för små o medelstora fbg
- Polen Skapa större flexibilitet att anställa personal
- Polen Skattefrihet vid nystartande i fem år.
- Polen Skatter och arbetsrättsregler.
- Polen skatter, för höga kostnader, regelverken- byråkratin är mycket komplexa,
- Polen Skattereform- sänkta skatter
- Polen Skattereformer, Sverige är inte konkurrenskraftigt- förenkla, och lägre skatter, flexibla arbetsrättsliga regler.
- Polen Skatterna framförallt, så de påminner mer om Europas.
- Polen Skatterna.
- Polen Skattesänkning och avreglering av arbetsmarknaden.
- Polen Stimulera att få igång servicesektorn. Förenkla för småföretagare.
- Polen Sänk skatterna och ta bort alla bidrag i försök till socialingenjörskonst och då menar jag inte privatpersoner utan alla de företag som utnyttjar detta. Administrativ regelverk är för krånglig.
- Polen Sänka skatter på arbetet.
- Polen Sänkning av arbetsgivaravgiften.
- Polen Sänkta skatter på hushållsnära tjänster eller skatter överhuvudtaget.
- Polen tillväxten
- Polen Underlätta för nyföretagare med enklare regler och lägre avgifter.
- Polen Upprätthålla den privata konsumtionen. Hålla svenska hushållskostnader nere.
- Polen utbildningsnivån
- Polen vet ej
- Polen Vet ej.
- Polen Vi får helt enkelt satsa på något annat.
- Polen Vi måste bli positivare, färga dagens ungdomar att Sverige är ett bra land att bo och arbeta i.
- Polen Ändring av skattebelastningen även för arbetstagarna. Mer stöd till mindre företag.
- Polen Ökad satsning på export. En samverkan mellan industrin och den akademiska världen.
- Polen Översyn av skattesystemet och sjuklönesystemet. Möjlighet till rotation mellan bolag och andra länder i Europa.